

Kas kaome ajaloos? Ühe postmodernistliku riigi semiootilised sõlmed. Eesti¹

IGOR GRÄZIN
Riigikogu liige,
Eesti Reformierakond

Tema lugudes kasutatavad võrkeelsed väljendid, tsitaadid ja viited ei ole eputamine, vaid selle tõdemus, et olles inimestena eestlased Eestimaal, oleme sulandumas kultuuri, mis pole enam päriselt meie oma. Milline? – seda Unt ei öelnud, aga kunstnikuna tunnetas ta seda teravalt. Eriti vt tema „Tühirand” ja „Elu võimalikkusest kosmoses”.

Mati Undile, kes seisis piiril

Eesti riik ei suuda muuta maailmas toimuvaid pikaajalisi protsesse. Samas võiksime säilitada oma keele, kultuuri, tavad, elu- ja meelelaadi ning traditsioonilised kooseluvormid võimalikult paljudele tulevastele põlvkondadele, kiirendamata ise nende hävimist ja sellega maailma ühetülbisemaks muutumist.

Summa summarum: meie tulevik oleneb meie oleviku identiteedikriisist. Meie võimest vastata küsimusele, kes me oleme ja kes tahame olla. Põhiseaduse preambul sellele vastust ei anna ja mul pole kavatsustki hakata seda üksipulgi analüüsima. Hilja juba, sest elu on põhiseadusest nii kaugele mööda sõitnud, et põhiseaduse sisu sellele enam järele

¹ *Semiotic Knots in a Post-Modern State. Estonia.* Kultuur jookseb ja kulgeb nagu tee üle põllu või niit läbi peo. Ühtlaselt. Aga mingil hetkel tabab vankriratas auku või ristteed ja niit peatub sõlme kohal. Nii ka siin: me kulgeme mingit sujuvat kadumist pidi (kaovad külad, dialektid, koolid, harjumused), aga ühel hetkel käib nõksak – ja tuleb “stoppi!”. Viimati näiteks: Okupatsioonide Muuseumi ümbernimetamine toruluksepalt võetud nimega „Vabamuks” ... käis ju nõks läbi? See oli sõlme koht.

ei jõua. Alates sellest, et me ei ole enam *strictly* suveräänne riik kasvõi sellepärast, et Brüsseli ametnike otsused on meile sageli kohustuslikud ilma meilt küsimata. Lisan paar näidet paragrahvide kaupa: Eesti Pank ei korralda meie raharinglust ega taga väeringu stabiilsust (nagu tahavad PS § 111, 112), kuivõrd me läheme sunni- viisiliselt tagama ja võib-olla maksmagi võõraid võlgu, siis on meie kontroll oma eelarvegi üle – kärbitud (vrd § 115); Eesti välis- ja sisepoliitikat ei aja ei Eesti valitsus ega alati isegi mitte parlament (§ 87) jne. Ja *ultima ratio*: „Eesti rahvuse ja kultuuri säilimine läbi aegade” (s.t üsna kaua) saab toimuda vaid eurointegratsiooni pidurdamise arvelt. Seda Euroopat, kus iga rahvas ajab omapäi oma asju, Euroopa Liit ei taha.

Lühidalt. Elu on praegu täitsa uus, poliitiline propaganda on tavatult vasakpoolne ja traditsioone eitav, aga meie põhiseadus on väga- väga vana. Viimati juba vanem kui veerand sajandit. (Samas kui seadusi muudetakse meil ühtepuhku isegi enne, kui nad jõustuvad! Liikluseeskirja lugu on drastilisemaid.) Seepärast siis küsime: kui põhiseaduslik ideaal ja tekst tervikuna niikuinii ei kehti, siis mis on neis seda,

mis siiski võiks veel mõnda aega edasi kesta? Selleks on vaja kõigepealt vaadata, mis on need faktorid, mis meie olukorda muudavad. Kõigepealt need, mis on meist väljaspool ja mis meist eriti ei olene.

Euroopa Liidu süsteem ei soosi lennukaid mõtteid ega lennukaid inimesi.

**ESITEKS – EUROOPA TSVILISAT-
SIOONI ALLAKÄIK EHK GLOBALI-
SEERUMINE.** Euroopaks olemine on alati tähendanud rahvaste, rahvuste, teadusi, kunstide, keelte, usuvoolude mosaiikset pilti, aga mitte allutatust kuitahes sümpaatsale või isegi „progressiivsele” keskviimule: paavst, Stalin, Euroopa Komisjon, Napoleon vms. Muide – viimase edu ja eelviimase (s.t Euroopa Komisjoni) ebaedu on seletatav mitte poliitilise võimu, vaid poliitilise võimega kas harmoniseerida või mitte-harmoniseerida Euroopa mitmekesisus. Vaadake Google’ist kasvõi mõnda Euroopa liidri fotot ja püüdke meelde jätta kas nägu, mõni tema sõna või tegu. Nad kõik – Merkel, Hollande, rohkem ei mäletagi – on tublide kooliõpilaste, heade ametnike, usinate töomesilaste, igavate perekonnainimeste nägu, kellel puudub mistahes karisma: kas inimeste või mõtlejatena. Neist saanuksid suurepärased ministeriaalnoounikud, arve-ametnikud, kelle seis Euroopa formaalses juhtkonnas on aga haletsemisväärne. Ah, mis seal Napoleon – paneme nende kõrvale Churchilli, Clintoni ja Putini ... et mõista kaalukategooriate vahekordi.

See on Euroopa Liidu häda: ELi süsteem ei soosi lennukaid mõtteid ega lennukaid inimesi, karjääri saavad teha jäärapäised, usinad ja arad keskpärasused. (Ma ei kahtle, et vanuses, mil Napoleon oli tõusev ohvitser, olid Merkelil väga puhtad koolivihikud, triigitud pioneerirätk ja puhtad käekesed.)

Keskpärasust soosiv eurobürokraatia teeb oma parima, et välistada mistahes rahvuslik poliitiline eliit – Jörg Haider, Marine Le Pen jt kirkamad said ja saavad tunda seda sadismi, millega „humaanne ja euroväärtuslik” brüsseli koletis õgib mõistust ja seda kandvaid poliitikuid. Ent kõrvutuseks: nii nagu roomlastel oli mõistust jätta puutumata vallutatud alade poliitiline struktuur, jätkus ka Venemaa imperaatoritel tarkust ja südant säilitada liidetavate alade poliitiline eliit: Gruusia vürstid, Balti rüütelkond, Poola šlahta jne. Targad üleeuroopaliku idee kandjad – kaks esimest Aleksandrit, Napoleon, Augustus Octavianus – said aru, et suure impeeriumi kooshoidmiseks on vaja osariikide liitu! Säilitada nende osariikide kord ja eliit. Gruusia vürst ja Egiptuse Kleopatra olid Venemaa ja Egiptuse suhtes alamad, keda austati vürstide ja kuningatena. Indiat ja Ameerikat koloniseerivad inglased püüdsid neis säilitada kohalikke seadusi, võimustruktuure jne. Tsaari-Venemaal oli Soomel oma parlament, raha, tollipiir ja vabadus nekrutikohustusest. Unifitseeriv Euroopa Liit oma rahvastesse ei usu ja kardab põhjusega, et rahvuslik eliit võib astuda vastu Brüsseli ebakompetentsele ambitsioonile. Selle vältimiseks (formaalselt: Euroopa humanistliku integratsiooni kiirendamiseks!) toimubki mitmesuguste ideoloogiliste meemide varjus kaks protsessi: väärtusotsustuste äraviimine Brüsselisse ja, teiseks, võimu äravõtmine demokraatlikelt institutsioonidelt. (Meenutagem: Euroopa Komisjon ja Euroopa Nõukogu on ametnike määratud või puhtalt ametnikest koosnevad kogumid.)

Vastuhakk peab tulema varem või hiljem: *Brexit* ja Kreeka saboteeriv poliitika ELi sees pole sedavõrd organisatoorsed, kui võrd poliitilis-kultuurilised fenomenid. Seega ei kao see kriis mitte kusagile. See kestab seni, kuni on alles Euroopa Liit oma masinavärgi mõttes või tänased Euroopa riigid Euroopa tsivilisatsiooni kandjate mõttes. Kriis kaob siis, kui üks neist vastaspooltest praegusel kujul on kadunud.

TEISEKS – EUROOPA MAJANDUSLIK DEKADENTS. Kui öelda lühidalt, siis riigistatud ja tsentraliseeritud majandus ei ole enam võimeline konkureerima maailma turgudel, s.t sisse tooma vara, mis suurendaks Euroopa jõukust või hoiaks seda senisel tasemel. Elame veel *Oeconomica Americana* maailmas, milles Euroopa majandusseisundi määrab olukord USAs, mis aga USA lahkudes Euroopast asendub inimkonna arengukeskuse nihkumisega Ladina-Ameerikasse, Kagu-Aasiasse, Hiinasse. Sümboliväärtusega Nokia pole olnud oluline ei mõnekümne aasta eest ja ega nüüd, mil ta on isegi sümbolina lõppenud suurt mälestust endast jätmata: kümned tuhanded Hiina, Brasiilia, Mehhiko jt arendused on selle mälestuse katnud. Euroopal on vaid üks väljapääs: alustada oma konkurentsivõimet taastama seesmise konkurentsi tekitamise kaudu. See, kes tahab võistelda olümpial, peab osalema kümnetel koduvõistlustel; see, kes tahab lüüa Hiina firmat tema enese mängus, peab olema suuteline võitma konkurenti oma kodumaal. Aga Euroopa Liidus konkurentsi enam ei ole, on vaid seesmine sotsialistlik plaanimajandus ja olgu Eesti Energia selle näiteks. Utah' projekt ja ENEFIT pole mitte äriplaneet, vaid vaimupimedus ja bolševism, mis ei treeni majandust võistluseks ja arenguks „suures maailmas”. Põhjus on ilmne: kui ELi riikide majandus hakkab ise toimima, siis pole ju Euroopa Komisjoni vajagi. Kus selle häda ots!

Majandusliku kriisi kaasnähtuseks on tegelikult teine teema: Euroopa ühine valuuta, euro. Muide, just tänu sellele, et Eesti jäi kriisi ajal eurokriisist üsna eemale (meie pankade kapital ei ole nomineeritud euros ja SEKi kriis ei tabanud) – pääsesime masust suhteliselt kergesti. (Soomeugrilik tuimus on see, mis ei lase meil Swedile, Danskele ja Nordeale aitäh öelda, mis ei tähenda, et me südames neid taevani ei tänaks!)

Rahapoliitikas on kaks hooba: reservide suurendamine-vähendamine (sellega

muudetakse raha hulka ringluses) ja intressid ehk raha hind. Kui Eestis oleks vaja, et raha liiguks kergesti, peaks intressid olema all – laenamine peaks olema odav. Vastupidi: Saksamaal, kus rahaga prassitakse (kasvõi seda Kreekasse pildudes), peaks raha olema kallis. Küsimus: kumma majanduslikke huve arvestatakse? Õige, Saksa (aga ka Prantsusmaa ja Itaalia) omi, s.t raha, mida Eestis niigi keegi ei saa, tehakse veelgi kallimaks. Kui intress on „peenhäälestus”, siis reservid – reguleerimine kuvaldaga.

Kui Euroopa Liidu riikide majandus hakkab ise toimima, siis pole ju Euroopa Komisjoni vajagi.

Nii läkski: Euroopa virutas Eestile pähe Eesti Panga nõudega suurendada oma reserve kevadel 2016, ajal, mil Eesti majandus vajas kasvama hakkamiseks teatavat „väikest ja võidukat”² inflatsiooni. Olukorras, kus meil oli vaja juurde odavat raha, et seiskuv majandus veerema saada, suurendati reserve (s.t võeti raha ringlusest vähemaks), s.t tõusis ka selle hind. (Pakkumise ja nõudmise vahekorra seadus: pakkumise vähenedes hind kasvab.)

Kapital ehk Marxi järgi – „väärtus, mis toob lisaväärtust” – esineb mitut moodi: rahana, laenudena, inimestena, oskustena, vaimsusena, moraalina jne. Siit siis analoogia raha ja immigrandide vahel – nad mõlemad on komponendid tootmises, mis toodavad lisaväärtust. Kui võtta inimest kui münti ringluses, kui ühikut, mis kasvatab ringeldes lisaväärtust, siis

² Vene siseminister Vjatseslav Konstantinovič Plehwe ütles kuulsad sõnad: „Revolutsiooni ärahoidmiseks Venemaal vajame me väikest võidukat sõda”. Ja Vene-Jaapani sõda päästetegi valla. Tema tarkus maksis talle elu: Plehwe langes atentaadi ohvrina 1904. aastal.

oli Saksamaa poliitikaga esilekutsutud rändekriisi taga eeskätt vajadus inflatsioonilise stiimuli järele. Kvalifitseerimata tööjõu sissetoomine on majanduslikult ekvivalentne emissiooniga rahanduses. Ainult selle vahega, et emissiooni spetsiifiline vorm (inimesed, mitte raha) ei arvestanud asjaoluga, et enamikul Ida- Euroopast polnud seda sellisel kujul vaja ning siin poldud nõus tema eest maksma. Poola, Ungari, Slovenia oleksid valmis vastu võtma kapitali intellektuaalseteks ja tehnoloogilisteks investeeringuteks, kuid mitte paljasjalgsete vägistavate moslemite kujul.

Meie mure sai alguse kontrakultuuri edasiarenemisest massikultuuriks.

KOLMANDAKS – KULTUURILIS-POLIITILINE DEGRADATSIOON. Nimetan ka kolmanda välise faktori, mis meid mõjutab, aga meist ei olene: kultuurilis-poliitiline degradatsioon – labaselt öeldes massikultuur, aga peenemalt mõeldes kontrakultuur, mille eosed külvati 1968. aasta üliõpilasmässude kevadel. Meenutagem: 1968. aasta oli maailmale eriline:

- ▶ Nõukogude armee surus augustis maha Tšehhoslovakkia demokraatliku vastupanu;
- ▶ mööda Lääne ja USA ülikoole rullus üliõpilaste massiprotestide laine „kodanike väärtuste, *establishment*’i ja akadeemia” vastu;
- ▶ kõikjal põletati Vietnami sõja protestiks USA lippe, uue kultuuri ja masside lipukandjaks said vasakfilosoofid Sartre, Garaudy, Marcuse, hipilaine hari oli mudasel põllul Woodstockis peetud üleüldise hooramise ja muusika festival, jumaldati Mao Ze Dongi ja Kuuba terroristi Che Gue Varat.

Üldiselt: sellest saab aimu filmis „Forrest Gump”. Seda kultuurilis-poliitilist

degradatsiooni võib vaadelda ka poliitilise kultuuriruumi monodimensioneerumisena, kus lõpmatult palju mõõtmetega kultuuriruum muutub üheks digitaalseks vooks, milles voolavad Mozart, porno, gravitatsioonifüüsika, Delfi ja „One Direction”. Arvan, et tegelikult pole asi niivõrd vastandumises klassikalisele kultuurile. Ameeriklased Kerouac ja Ginsberg on lõppkokkuvõttes maitse asi ja The Beatles oli mitte kontra-, vaid pigem kõrvalkultuur – nad olid oma valgete särgikeste ja stiilselt soetud lokikestega ikkagi väikekodanlased. Meie praegune valus mure sai alguse kontrakultuuri edasiarenemisest massikultuuriks selle tarbimise minimaalse ühisosa tasemel. Seda ka poliitilises mõtlemises, milles poleemika ja filosoferiv dispuut asenduvad ühelauseliste, mitte vaidlustatavate mütologeemidega: „maha partokraatia!” (Indrek Tarand), „Keskerakond – Moskva käsi”, „Odini sõdalased – fašistid”. Erakondade poliitikud teavad kõik, et arukas ja mõtestatud poliitiline agenda „ei müü”. Keegi ei viitsi lugeda argumente, poliitilisi programme ja sellepärast neid keegi tõsiselt ei võtagi. Kinnitan, et minu endagi erakonna ametlik valimisplatvorm (ligi 50 lk ringis) suudab mulle ikka ja jälle pakkuda üllatusi ... Sest pole olnud ei aega ega vajadust seda läbi lugeda.

Lihtsustav ja massiline kontrakultuur on definitsiooni järgi kaldu vasakule, kuna vastasel korral poleks ta massiline. See on tinginud ühe tõsisema europoliitilise kriisi tekke. Nimelt – mistahes parempoolse poliitika elimineerimise avalikust dispuudist. Mis sundis Kersti Kaljulaidi avaldama tähistava väärtusega poleemilist artiklit „Konservatiivne mõtteviis” (Postimees, 17.03.2016.). Euroopa ja Eesti Vabariigi ofitsioosi esmareaktsioon põlissoomlaste liikumise tekkele ja selle juhile Timo Soinile oli mäletatavasti põlastav-üleolev (nagu varemalt ka Vaclav Klausile, Jörg Haiderile ja Marine Le Penile) seniajani, kuni nad polnud saavutanud ametlikku tunnustust valimistel. Rahvuslik

demokraatia ja tegelik vabamajandus olid olnud paremal juhul veidrus ja halvemal – vaat' et fašism ja röövimine, aga katsa sa seda öelda seaduslikule presidendile!

EUROOPA ALLAKÄIK ON MEIE

ŠANSS. Neid kolme asjaolu – euroopastumine (analoogia põhjal – gloobusel on globaliseerumine, Euroopas – europaseerumine), majanduse „kinnireguleerimine” ja poliitilise kultuuriruumi monodimensioneerumine – peame võtma nii nagu nad on. Me ei suuda neid tektoonilisi protsesse muuta, keerata ega kujundada. Vene filmirežissööril Stanislav Govoruhhinil on vapustav kujund: „Nägin täna üle 50 aasta esimest korda pargis jalutavat tütarlast, kes luges Turgenevit. Kardan, et ma ei näe seda enam kunagi.” Ja kui see nüüd ongi see Spengleri ennustatud Õhtumaa allakäik – *so be it!* – on Eesti n-ö esindatus euroopalikes struktuurides ja kohalolu „laua taga” üksnes sümboolse tähendusega. Kasvõi juba sellepärast, et meie liikmesuse pooleteise aastakümne jooksul pole Eesti ilmutanud tahet nendes protsessides osaleda isegi siis, kui selleks on olnud reaalne võimalus (näiteks pagulaspoliitika kujundamisel) või otsene vajadus (majanduskriis, mille lahendamiseks vajab euroala just „Eesti mudelit”). Ent arvestades protsesside ajalist kestust, ei tähenda öeldu kaugeltki seda, et meie „allakäik” peab passiivselt vaid järgima analoogilist protsessi kontinentaalsel tasemel. Euroopa tsivilisatsioon on hääbumas, aga sellest ei tulene, et meie peaksime hääbuma sama kiiresti või et me ei peaks tegema endale lisaaega selleks, et Eestina edasi kesta kauem, kui Euroopa kulgemine meist seda eeldaks. Valdur Mikita metsa-semiootika toob esile rabava asjaolu: Eesti, see maatükk suurusega 300 korda 300 kilomeetrit on kultuuride ainulaadne paradisi – s.t siin on teineteist täiendavad vastandid, mis ongi kultuur, omavahel täiuslikult esindatud: mets ja aas, mütoлогия ja luule, mõis ja talu, silmapiiri

avatus (meri) ja suletus (metsviirg), hunt ja koer, kevad ja sügis, keel ja murre ... ja see kõik on alles! Just Eestis on maailma kõige väiksem koht (Tõravere küla), kus on välja mõeldud maailma kõige suurem asi (Einasto universumi mudel). See annab meile taandareneva Euroopa rüpes – šansi. Võimaluse edasi kesta.

Rõhutan, et Eesti Vabariigi põhiseaduse preambul on vastandatud Euroopa sise-misele globaliseerumisele. „Sisemine ja väline rahu” ei saa kasvada seeläbi, et asetame end sihtmärgiks islamismile ja

Euroopa tsivilisatsioon on hääbumas, aga sellest ei tulene, et meie peaksime hääbuma sama kiiresti.

„eesti rahvus ja kultuur” ei saa „säilida läbi aegade” (s.t üsna kaua) oludes, kus me mitte ainult ei valmistu vaimselt seesmiseks migratsiooniks (s.t moslemid Eestisse ja eestlased Soome ning sealt edasi), vaid oleme kaasa kistud tehnoloogilisest pidžiniseerumisest. SMS-keel, arvutiikoonid verbaalse tähestiku asemel, isegi arvutite eneste primitiviseerumine (tava-arvutil on ligi 90 klahvi, aifõunil – üks) on objektiivsed tendentsid, mis preambulile vastanduvad. E-riik on oma olemuselt rahvuslikkuse vastane: ainuüksi tema progemine nõuab a-natsionaalset keelt (s.t ka loomulik keel kipub asenduma programmeerimise keelega, millel pole rahvust ega isegi mitte rahvuslikku mõõdet – näiteks mõistel „äpp” ei ole tähendust isegi inglise keele slängina) ja rahvuslikud portaalid ja brauserid on oma mõttelt võimatud.

Kuigi juuras eksisteerib veel mõiste „rahvuslik standard”, on see loogiliselt absurdne – tänapäevane standard (näiteks taskulambipatareid AA, AAA, C jne)

tähendab unifikatsioonide standardi eksistents on osutunud mõttetuks, milles pidid veendumas meie kallid Peipsi-tagused, kui ilmnis nende GLONASSi põhimõtteline ühitamatus GPSiga. (Venemaa alistamiseks pole NATO-l tegelikult vaja muud, kui oma GPSi toetavad satelliidid korraldada pistikust välja tõmmata, kuna Vene armee süsteemid GLONASSi peal ei tööta.)

TEHNILINE ARENG RAHVUSLIKU SÄILIMISE VASTU. Õieti on kõik vastupidi: mitte areng ei vastandu preambulile, vaid preambul – arengule, mis meist ei olene. Õeldu pole midagi uut: termodünaamika II seadus, mis räägib entroopia üldisest kasvust, seletab arengut negentroopia võimalusega suletud süsteemides. Kuid seda üksnes entroopia kiirendamise arvelt väliste süsteemide teistes osades – mida nõuab termodünaamika I seadus, s.t aine ja energia jäävuse ehk Lomonosovi seadus. Kõlab justkui veidi ähvardavalt, aga ometi – Eesti identiteedi säilimine degradeerub Euroopas eeldab meie poliitika teatavat eurovastasust või täpsemalt: Euroopa Liidu suhtes eristuvat hoiakut. Elamine tähendab eristumist. „Titanicu” orkestri lõpp oli küll traagiline, aga enne lõppu oli selles midagi kaunist. Mäletatavasti ajal, mil „Titanic” põhja vajus ja inimesed paaniliselt pääsemist otsides tunglesid, üksikest paatidest välja ja sisse trügisid, kui õhk kajas külma hauda vajutavate inimeste õõvastavast kisast, jäi laeva restorani orkester oma kohale ja mängis kirikulaulu „Jumal, sul’ ligemal ...” See oli väärkas ja ilus mängimine, mis võiks olla meile moraalseks eeskujuks.

DEGRADATSIOON KOHAPEAL. Me oleme ajas võitnud siis, kui me ei lähe vooluga kaasa. Kui vool kannabki meid „alla”, siis ometi vastassuunas ujudes liigume küll endiselt allavett, aga aeglasemalt. Kui lohotu ka ei tundu see väide, on ta olemuses siiski optimistlik ja

realistlik. Sest iga eraldivõetud inimese elu on tema seisukohalt võrdne igavikuga. Indiviidi seisukohalt ei ole tähtis see, mis juhtub kümme või miljon aastat pärast tema surma ja see heaolu või kurbus, mis ta on saavutanud oma elu jooksul, jääb tema omaks igaveseks. Sellest on kirjutanud Milan Kundera „Olemise talumatus kerguses” – pole õudsemat saatust kui oma elu lõpumatult taaskorduv läbielamine. Sisyphos pole õnnelik mitte mäe tipus, vaid hetkel kui kivilahmakas on alla kukkunud ja tema ees avaneb uus tulevik. Tema ees on kõrgus, millele tõusta!

Kommunistliku idee amoraalsus polnud selles, et ta lubas amoraalseid ja võimatuid asju (150 aastat pärast Marxi pole tema unistusel ühis- ja mitmenaisepidamises midagi taunimisväärset), vaid selles, et ta tulevase kommunistliku õndsuse nimel nõudis ohvreid juba tänases ajalikus elus. Selles, muide, seisabki luterliku revolutsiooni sügav olemus: õndsuse nimel ei pea midagi ohverdama, vaid peab uskuma.³ Nagu seda näitab Tammsaare Põrgupõhja Jürka elukäigu kaudu.

Meenutame üht meie lihtajakirjanduses (nimetatud ka peavoolumeediaks) poleemikat tekitanud europarlamenti saadiku Yana Toomi (kui venelanna) väidet: eesti keelel ei ole tulevikku. Mis on jumala tõsi ju! See, mis Toomi väites ärritas, oli implitsiitne järeldus. Kui eesti keelel pole tulevikku (ning Toom seda just väitis), siis pole vaja teda ka kaitsta! Mis on aga – üdini vale. Sellest, et eesti keelt tema normaalsel kujul 100 aasta pärast ei ole, ei järeldu, et seda ei tuleks kaitsta kõikvõimalike vahenditega täna. Nende inimeste horisondilt, kes surevad eeloleva 100 jooksul, on eesti keel kestnud kogu nende eluaja, s.t igavesti.

Rõhutan seda selleks, et mõistes eesti kultuuriruumi ajalist piiratud, ei pea ega tohi me leppida sellega, kui kultuuriruum laguneb, ja veel vähem

³ Näiteks Augsburgi usutunnistus, XX („Usust ja headest tegudest”).

sellega, et eksisteerivad subjektiivsed faktorid, mis seda protsessi kiirendavad. Nende hulka kuuluvad näiteks eurokraatsed ideoloogiad, sotsialistlik ja nn humanistlik idealism (*à la*: islam on vaid maailmakultuuri legitiimne osa, aga mitte tsiviilsust hävitav destrukttiivne mõtlemine), rahvusliku kultuuripärandi negatiivne stigmatiseerimine. Stiilis: rahvuslik = fašistlik, folkloorne = degenerantlik; füsioloogiline rahulolu = ebaefektiivsus. Klassikaline näide: ärge jooge viina, sest see on kahjulik ja põhjustab varajast surma. Ilma esitamata küsimust – milleks elada karsket elu lõpmatutes jõusaalides ja süües elupikendavat maitsetut mida tahes: vorsti, redist või kandes nikotiinivastast plaastrit mõnu asemel, mida pakub rikkaliku toidukorra järel tõeliselt hea Havanna sigar?

Õeldu pinnalt võib sõnastada järgmise meta-eesmärgi: **Eesti riigi ülimald õigustuseks on Eesti rahva traditsioonilise elukeskkonna – keel, kultuur, tavad, elu- ja meelelaad, kooselu vormid – hoidmine võimalikult mitmetele tulevastele põlvkondadele.** Seda eesmärki ei püsenda ratsionaalne tõdemus, et nimetatud keskkond on ise määratud peatselt häbumisele.

Selleks et teha viimane tähelepanek emotsionaalselt vastuvõetavamaks, rõhutaaksin: keele ja kultuuri surm ei tähenda nende viimastele kandjatele isiklikku tragöödiat. Nad võivad seda häbumist isegi mitte märgata. Viimane liivi keele kui emakeele kõneleja Viktor Berthold ei hukkunud kultuurilises kataklüsmis, vaid suri 2009. aastal rahulikku ja loomulikku surma pärast õnnelikult ja töökalt elatud elu. Ta ei mõelnud endale kui viimasele liivi keele kõnelejale, vaid lihtsalt oskas justkui mingit keelt või murret, mida räägiti küll veel tema nooruses, aga pärast enam mitte. Midagi niisugust tajub tänane 50-aastaste ja vanemate põlvkond nõukogude aja slängi suhtes – „tavai”, „pakaa”, „zajebiss” (tähdenduses *cool*), aga ka „maakond” (mis tähendab sedasama,

mida Eesti NSVs „rajoon”) on jäänukid, mis peatselt valutult kaovad.⁴

Kuigi eesti kultuuriruumi kadumine on paratamatu ja tema eksistentsi viimases hetkes pole midagi traagilist selles osalejatele, ei õigusta see täna meie tegevust selle protsessi kiirendamisel.

Eesti Vabariigi põhiseaduse preambul on vastandatud Euroopa sisemisele globaliseerumisele.

ARVAMUSLIIDRID. Aga ometi – see kiirendamine paiguti käib. Nimetan seda – dekonstrueerimiseks ja esitan näited. Kõigepealt on välja kujunenud teemad (teaduslikult – diskursused), mis on kaetud teatava tabuga, mida ei loeta päris „koššeriteks” või arvatakse olevat mitte komm-il-foolised ehk n-ö salongikõlblikud. Ärgem võpatagem, sest ma toon väited, mida loeme keelatudteks:

- ▶ Pagulaste vastuvõtmine on vale, sest pagulased toovad kaasa hädasid ja meile nad ei meeldi. (Kas teid pani võpatama minu poolt ülal kasutatud väljend „paljasjalgsed vägistavad moslemid”? Pani ju!)
- ▶ Homoseksuaalsus on hälve.
- ▶ Joomine teeb elu mõnusamaks.
- ▶ Euroopa Liit on totaalne jama ja tema euro – samuti.
- ▶ Ainus euroopalik väärtus on raha. (Maarja Vaino, PM, 22.03.2016.)
- ▶ Odini sõdalased ja Trump on – okei.
- ▶ Tallinna TV pole halvem kui mistahes teine meediakanal.

Nende väidete keelatudust kinnitab empiiriline fakt: „Postimees“ kutsus kord aastas

⁴ Keeletüve haprusest tänapäevases sõnakasutuses olen kirjutanud: „Kuidas eesti keel püsima jääks ehk Eesti Rahvusringhääling keelekaitsjana” – „Keelekaitsja”, nr 13, 1983, lk 7–17.

kokku tublid inimesed, keda ta tituleerib „arvamusliidriteks”. Jätame kõrvale selle, kes ja mis on „liider” arvamuses, mida kannavad nn massid (s.t paljud toredad ja tavalised inimesed) ja suur-meedia (omal ajal pigem Vösa Pets kui Teaduste Akadeemia president) ja pöörame tähelepanu sellele, milliste arvamuste „liiderdamisest” on jutt. Tunnustatud arvamusliider on see, kes juhib ning on kuulus arvamuses, mis on teatava „kellegi”

**Me ei tohi leppida
sellega, et meie
kultuuriruum laguneb,
ja veel vähem sellega,
et subjektiivsed faktorid
seda protsessi
kiirendavad.**

(eeskätt ideoloogilise peavoolumeedia) poolt aktsepteeritaks tunnustatud. Lisan siia teise, nüüd juba isikliku empiirilise fakti: Eesti ühinemise järel Euroopa Liiduga, mida toetas 40 protsenti valijaskonnast (referendumi osalusprotsent oli 60 ja osalenutest 60 protsenti olid liitumise poolt), leidis aset liitumisele eelnenud avaliku debati euro-entusiastlike juhtide autasustamine riiklike tunnustähtedega. Aga nende oponentidele, kes väljendasid ettevaatlikku skepsist kaela- ja kontemurdva liitumistempo suhtes, ei jätkunud riigil ja presidendil ainsatki tunnustussona. Kasvõi sellegi eest, et nad tegid euroentusiastidele „tausta”! Rääkimata tagantjärele õigeks osutunud euroskepsise intellektuaalsest väärtusest.

Jutt pole tollaste euroentusiastide kiusust ja kahjuröömust (mida siiski oli ja on tänagi!), vaid sellest, et riik võttis endale positsiooni avaliku debati osapoolena, vastandades end ühiskonna enamusele.

See tähendab, lülitades välja Eesti kultuuri autonoomsust ja identiteeti kandva osa ühiskondlikus debatis. Juristidele hästintuntud kaasuses kaitses neegeradvokaat Anthony Griffin (tegutsedes, muide, *pro bono*, tasuta) rassistliku Ku Klux Klani õigust vabale eneseväljendusele väitega: kui te täna piirate klansmenide vabadust, kes ju ometi on lõunaosariikides arvestatav jõud, siis homme võtate sõna neegrilt. Olles välistanud euroreferendumi eel euroskeptilise osa debatis, osutus Eesti rahvusriigina nõrgaks ajal, kui euroskeptiline positsioon osutus vajalikuks – me ei suutnud teha midagi enesekaitseks näiteks euroala kriisi puhkedes ja meil lihtsalt vedas, et me sellest nii lihtsalt pääsesime.

Darwini mõte – elu tähendab eristumist – on avarama tähendusega, kui see on vaid bioloogias.

Muidugi – tagantjärele võib öelda: aga mida see muutis? Eesti olnuks tänaseks Euroopa Liidu liige ka kõige konservatiivsemate euroskeptikute juhtimisel, ELi oleks tabanud seesama bürokraatia- ja immigratsioonikriis, meil jäänuks samad probleemid Venemaa ja energiaga jne. Ent see kõik (Eesti astumine ELi) olnuks teisiti, kui hinnata seda riigi ja rahvuse identiteedi pikendamise seiskohalt. *Brexit*’ki pole midagi muud kui inglaste omal ajal pidamata jäänud ja hilinev rahvuslik dialoog Suurbritannia ja Euroopa Liidu tegelikest suhetest. David Cameron ei ütle täna midagi sellist, mida poleks öelnud Mart Helme ja Kalle Kulbok 15 aastat tagasi.

Me ei pea imestama teatava ekstreemsuse tekkimise üle poliitilise spektri vasakul ja paremal tiival, mis on kantud eeskätt ja põhiliselt Euroopa Liidu suhtes kriitilistest hoiakutest (ka Poolas, Ungaris, Slovakkias, Soomes), vaid imestama pigem selle üle, et see on nii tagasihoidlik. Kuna tegemist on ärajäänud sotsiaalse aruteluga Euroopa Liidu ja rahvusriigi teemal, mis pidanuks toimuma 15 aastat tagasi. Kuid – *better late than ever!* („n” tähe puudumine viimases sõnas ei ole trükiviga.)

Poliitiline mõte

LÄÄNEMERE RÖÖBAS (RAIL BALTIC) JA EESTIMAA ALLAKÄIK. Üks tuleneb teisest ja on teisega seotud. Euroopastumine kultuuris ja meie eneste kultuurilise identiteedi hääbumine kulgeb üldiselt tasakesi ja valutult, kui mitte üksikute vanema põlve humanitaaride ja noorema põlve konservatiivide ahastust maha arvata. Ent see tasane kadumine, mille filmioperaator saavutab kaamera objektiivi diafragma aeglase sulgemisega, võib teatavates kulgemise sõlmpunktides muutuda väga ilmseks ja isegi hoiatavaks: nõukogude aja koledusi ülistav Eesti Rahva Muuseumi arhitektuur Tartus, Vabadusrist Tallinnas on märgid, milles kontsentreerub post-post-modernistliku

revolutsiooni (degradatsiooni) sisu. Ka tehnoloogias – näiteks kogu nn mahe-tootmise ideoloogia aluseks on tänapäevaste toidukoguste tootmine 19. sajandi vahenditega ja 21. sajandi hindades. Mahekurk on agrotehnoloogias sama-sugune allakäik nagu Solarise arhitektuuris. Ja nüüd siis on ta ähvardamas: Rail Baltic, mis on enam kui kaks paari rööpaid ja betoontara.

Ei tule kellelegi uudisena, et Tallinnas mõeldakse Tallinna-moodi. Riigieelarve ja isegi linna volikogu valimissüsteem on tehtud lähtudes sellest, kuidas kehtiv linnavalitsus kas maha kangutada või võimule tsementeerida. Lihtne näide on diislikütuse aktsiisi tõstmine, mis

Eestimaa kubermang ja Liivimaa kubermang – haldusjaotus.

Allikas: Wikipedia

toob riigieelarvesse sisse nii, et riik ja selle manulised (sotsiaalhoolekanne, haridus jt) seda tõusu ei märkagi. Aga ta „paneab” objektiivselt „paugu” mistahes ettevõtluks maal, kus töötab Eesti diiselmasinate enamus: metsamasinad, põllukombainid, teede- ja karjäärimasinad. Veoautode kaalu piirkoormus, mille vastu tunneb andunud huvi tavakuritegevuse suhtes leige politsei, kasvatab riigieelarvet nende taskust, kes üritavad vedada metsa – kas töötlemiseks või ekspordi, mis aga tähendab töökohti maal. Ja kolmas siia juurde: maaelu-vastased on ka elektri võrgutasud, liitumisest võetavad hiiglaslikud „viimase miili rahad” ja isegi meie e-riigi seisukohalt üllatav normaalse digi-TV teenuse ja 21. sajandi kiirusel töötava interneti puudumine paljudes maakotades.

Paidest allapoole algab teine kultuur ja teised hoiakud: Liivimaa.

Kuidas see on võimalik? Aga sellepärast, et Tallinnas ja teda ümbritsevas „kuldse ringis” pole need probleemid olulised ja nende lahendused pole ei odavad ega majanduslikult efektiivsed. See on surnud ring, sest Google ei tahtnud Eestisse tulla just sellepärast, et siinsetes heades kohtades (nagu Võru, Põlva, Elva, Antsla jt) oli hirmkallis elekter ja keskaegne netiühendus, mis teeb globaalse serveripargi töö võimatuks. (Vt Eesti Ekspress, 18.06.2013.)

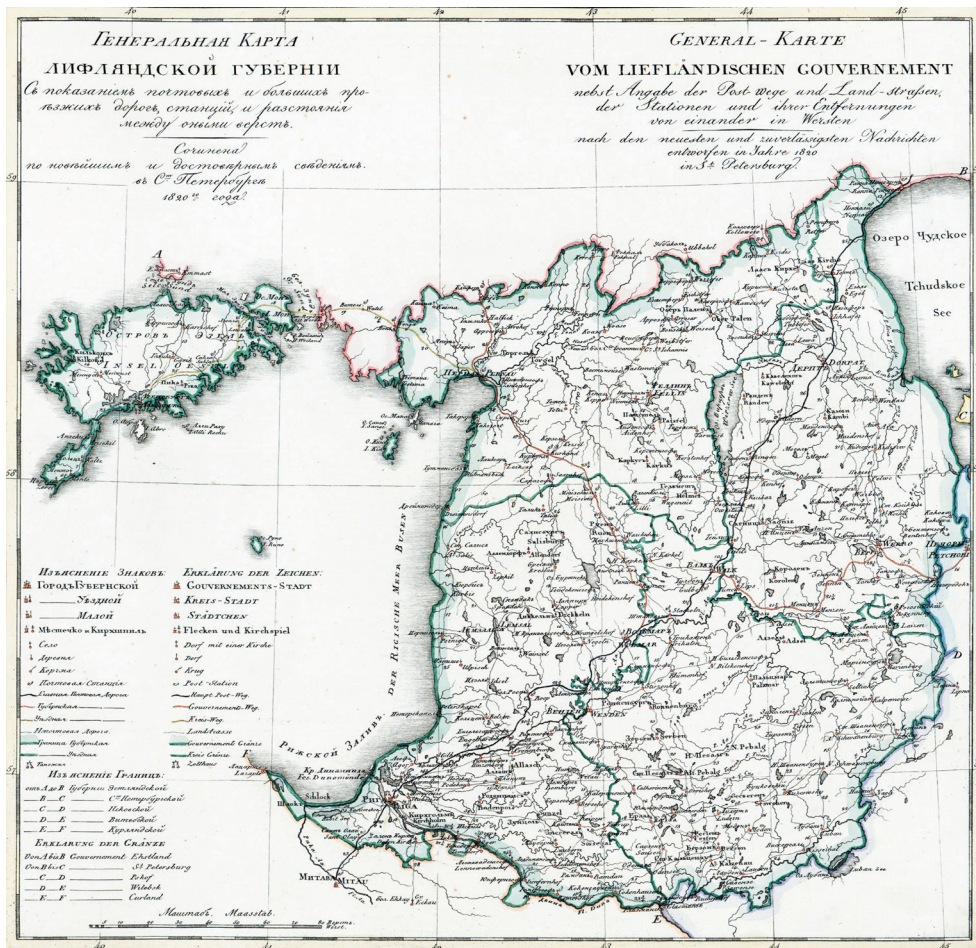
Kui kuulen valitsuses ja parlamendis mõnikord juttu regionaalpoliitikast ja vaatan õnnetu regionaalministri vms väsinud näos kustuvaid silmi, mis on nii soojad ja mõistvad, siis meenuvad Kristjan Jaagu sõnad – „on jooksmas laulu ilus tuline oja”. Jutt jääb jutuks. See, et

regionaalpoliitikat ei ole, on pool häda. Teine pool on see, et teda pole alates 1991. aastast olnudki. 21. sajandi endiselt vilkalt soomestuvale Tallinnale on Kesk- ja Lõuna-Eesti nagu sangadeta kohver – ära visata ei raatsi ja kanda on ebamugav. Tallinna, Põhja- ja Loode-Eesti unistus on olla – Soome: elatusasemelt, kultuurilt, ühendatuselt. (Hiiumaal, tõsi, on kergelt tajutavad ka mingid Rootsi poolt alles jäänud mõjud.) Mida kehastab ka meie programmiline lause – „Uus Põhjamaa”. Milles Tallinnast vaadates tagurlikul ja alaareneval Kesk- ja Lõuna-Eestil pole ei majanduslikku ega keelelis-kultuurilist perspektiivi.

Olen sellest kirjutanud⁵, et Paidest allpool algab teine kultuur ja teised hoiakud: Liivimaa. Väliselt märkab seda kirikute tornidest – piir on seal, kus ristide vahele hakkavad kirikute tornidesse tekkima kused. Kusjuures: Liivimaa loomulik eelis Eestimaa ees on see, et ta on ajalooliselt alati olnud – eri piirides alates 14. sajandist ja olemata kunagi liidetud Eestimaaga enne 1918. aastat. Olete mõelnud, miks on juba Iseseisvusmanifestis loetletud unitaarse riigi haldus-territoriaalsed allüksused?⁶ Sellepärast et kuni selle ajani polnud Eestit sellisel kujul olnud – alad, mis jäävad lõuna poole Peipsi põhjakaldast, mõni verst allapoole Paidet, edasi Viljandist ja Pärnust kõrgemalt on alati olnud ja nähtavalt jäänudki – Põhja-Liivimaaks ja tegelikult orienteeritaks Riiale. Tallinna hooletu suhtumine siia lõunasse pole mingi pahatahtlikkuse märk, vaid peegeldab loomulikkust asjaolu: Liivimaa pole Eestimaa pealinnale oma, vaid võõras. Indrek Hargla muinasaja

⁵ Vt „Haldusreform Liivimaal” – „Maa Elu”, 14.01.2016.

⁶ Iseseisvusmanifestis kuulutati Eesti riik välja sõjaajale kohaselt väga häguselt – „ajaloolistes ja etnograafilistes” piirides, kusjuures üks erines teisest: Eestimaa moodustas ajalooliselt umbes kolmandiku eestlaste etnilisest alast. Liivimaa likvideerimise fikseeris juriidiliselt 1920. aasta põhiseadus, § 2, kus ootamatult esitati maakondade loetelu. Selle tingis vajadus viidata seni ebakindla riikliku kuuluvusega alade inkorporeerimisele uue riigi koosseisu.

Līvīdžonai kubermang. Kaart aastast 1820.

Foto: Wikipedia

kriminaalromaani „Raudrästiku aeg” peategelane Aotõiv tajus eel-Liivimaa kohta, et „see maa hingab kuidagi teistmoodi, ja mida ta üha rohkem kartis – et võib-olla mõtleb ka”. Tegevus toimub üheteistkümnendal sajandil, aga Hargla elab kahekümne esimesel, s.t et kirjutades romaani 1000 aasta tagusest ajast väljendab ta tänapäevast mõtet. Nii ongi. Suur-Võrumaale kõlab lausung „Uus Põhjamaa” tobedalt sellepärast, et vanagi (Põhjamaad) pole olnud ega selle peale tuldudki.

Kui mu senised argumentid on olnud suuresti ratsionaalsed ja ajaloolised, siis

viimane sündmuste areng tugevdab neid veelgi seoses juba väga kaugele läinud ja Eestile fataalseid tagajärgi toova arenguga: kavandatava Rail Balticu ehitusega. Unustagem projekti sisuline mõtetus (rahvuslik-regionaalse mõtlemisega Leedu pole seda projekti kunagi kavatsenudki – Postimees, 24.03.2016) ja hinnakem selle ilmset etno-ökoloogilist tagajärge: sisuliselt sadade meetrite laiune, ülimalt eraldatud (okastraadid, tunnimehed, valvekoerad) insener-konstruktsioon lõhub Eesti kaheks. Mitte „pooleks”, vaid „kaheks”. Lõigates Eestimaaks ja Tallinna valitsusaluseks alaks ülemise kolmandiku.

Sadakond läbipääsu (kui neid niipalju tulebki!) ei passi ei lehmakarja läbiminekuks ega naabrimehele pudeliga küllasõiduks. Rail Balticaga kombineeritakse Tallinna-Helsingi tunnel, mis hakkab teenindama just põhjamaist integratsiooni ja Soome huve (kuhu kuulub vaimselt ja majanduslikult ka Tallinn) – transpordimajanduse vana reegel: raudteed vajab kõige rohkem see, kes elab selle otsas. Liivimaa mahajätmise lõpetuseks jääb tegemata Tallinna-Tartu maantee, mida veel isegi järgmisel kümnendil ei kavatseta ehitada kaugemale Mäo teeristist (kust, vaata ja imesta!) algabki – Liivimaa.

***Liivimaa, mis kajastub
veel praegugi mõttelaadis
ja majandusstruktuuris,
on võimeline edasi
kandma ja hoidma Eesti
identiteeti.***

Meil tekib olukord, kus Liivimaa on teedega ära lõigatud tänasest Põhja-Eestist ehk endisest Eestimaa kubermangust. Rail Baltic jookseb Liivimaast mööda ja ilma peatumata selle serva pidi ja maanteetransport lõpeb Mäo kohal ära. Haapsalusse raudtee tuleb, aga Tartu poole minev kidub edasi. Tartust on ühtpidi kaugel sõita selle superraudtee peatustesse kas Pärnus või Tallinnas – 200 km kaugusel mõlemad. Normaalselt maanteed Tallinna ei tule ja jääb alles ühendus traditsioonilise keskusega Riias. Riit suudab äri- ja teadusturismiks edendada ka Air Baltic, millel juba on mugavaid otseühendusi mujale Euroopasse. Tähelepanuväärne on asjaolu, et Estonian Airi põhjaminekut tajuti draamana Tallinnas, aga mitte Lõuna-Eestis, kus üks Est Air ees või taga oli jumalast ükskõik. Lennaku kuhu tahes, sest meil on Riia.

Tänane Eesti „rahvuslik“ lennufirma, orienteerudes selgelt Tallinna internatsionalistlikele huvidele, on nüüd likvideerinud isegi oma nimest mitte ainult eesti keele, mida eelmine nimi Estonian Air võimaldas, vaid ka mistahes viite Eestile. Nordic Aviation Group on asutis, mis juba oma mõtlemiselt ja nime tõttu ei arvesta Põhja-Liivimaa huvidega.

Pole vaja mõista, et üldise assimileerumise ja assimileerimise kontekstile vaatamata kujunevad kahele poole raudteevalli kaks eri kultuuri- ja riiklikku kooslust: nüansid keeledialektides, Euroopa tulevaste kultuurifaktide tõlgendamises (Eestimaa annab Petserimaa heameelega ära, et teema oleks „laualt maas“, nagu teatas välisminister Marina Kaljurand) Liivimaa seisukohalt võib tulemus olla sama, aga teistel tingimustel ja midagi vastu saades.

Nüüdsetes Eesti piirides tähendavad Tartu maantee ehitamisest loobumine ja Rail Baltica (või Balticu? – kuidas käänata, väänata: mäletate „Tõe ja õiguse“ II köites – Paas-Paasi või Paas-Pae?) rajamine Kesk- ja Lõuna-Eesti olemise-perspektiivi kiirendatud lõpetamist. Nagu peabki toimima termodünaamika II seadus. Antud juhul nõnda, et Tallinna-keskse (Rail Baltica, tunnel) linnaliku majanduse ülikiire edasipressimine kiireneb. Suure väina silla ehitamata jätmine on kõnekas fakt: Tallinnal pole seost Liivimaaga (mille hulka kuulus Saaremaa kas iseseisvalt või Saare-Lääne piiskopkonnana) tunda. Teades, milline koloss on ametnikkond, kui veskikividena raskelt ja millise kolinaga mõtleval valitsused, peame aru saama, et Rail Baltica ei ole enam peatatav. Ma ei tea, mis hetkel toimis pöördumatus – seda suudaks seletada Kafka. **Ainus vastukaal sellele arengule on – iseseisvuv Liivimaa.** Milles Võru, Antsla, Valga, Otepää, Elva, Valga ei ole äpardunud linnad, vaid rahuliku euroopluse inimlikud asumid.

LIIVIMAA – EESTI MINEVIK JA TULEVIK. Liivimaa on olnud Eesti kultuuri häll: Kristjan Jaak, kirjameeste ja

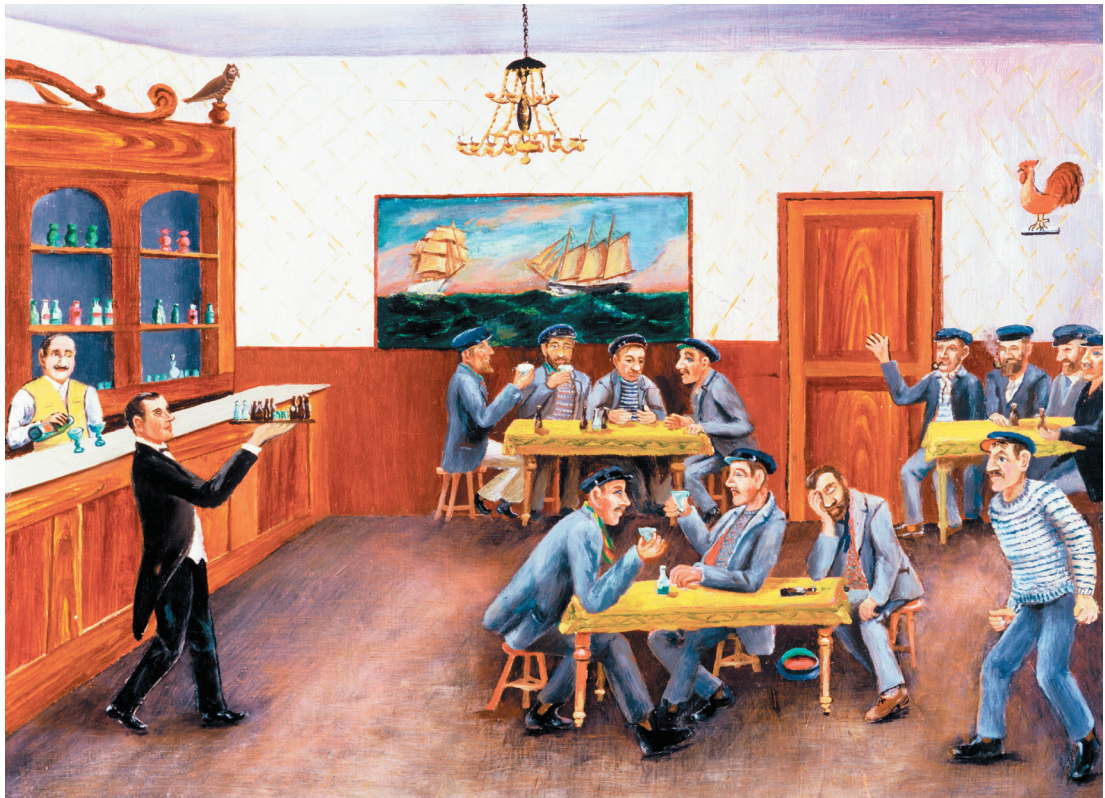
Poliitiline mõte

põllumeeste seltsid, kõik „Postimehed”, „Vanemuine”, Noor-Eesti, esimene laulupidu, sini-must-valge, Aleksandri kool ja Treffneri gümnaasium, „Kalevipoeg”, esimene eestikeelne gümnaasium (tänapäevane MHG, juhatajad Peeter Põld ja Oskar Kallas), sordiaretus (kartul, rukis), kunstikoolkond ja kool „Pallas”, Lutsu „Kevade”, kogu ärkamisaeg (Jannsen, Hurt, Koidula, Jakobson), esimene pasunakoor (Väägvere), Miina Härma, eelmine edukas haldusreform (Käsu Hans Kambjas) ... see on vaid murdosad ilma Tartu Ülikooli nimetamatagi. (Kui häda käes oli, kolis ülikool 1699. aastal Pärnusse, mitte Tallinnasse, s.t jäi Liivimaale.)

Seega: minevikus on eesti rahvuslikku identiteeti kandnud Liivimaa poliitiline ja vaimne eliit. Kuid ka tänapäeval oleks

Liivimaa vastukaaluks euroglobaliseerumise negatiivsetele tendentsidele. Liivimaa ajaloolis-kultuurilise fenomenina, mis kajastub veel praegugi mõttelaadis ja majandusstruktuuris, on võimeline edasi kandma ja hoidma Eesti identiteeti palju enam, kui see toimub endise Eestimaa kubermangu tänapäevase aladel. Selleks on kaks põhjust.

Esiteks on Liivimaa alati kuulunud Kesk-Euroopasse, ta on olnud euroopaliku tsivilisatsiooni eelpost, mille majanduspoliitiliseks keskmeks oli Riia. „Liivimaa” on Euroopale tuntud nimi (tänu ordule, Liivi sõjale, Jäälahingule jpt globaalsetele sündmustele, rääkimata Liivimaa erilist mõjust Tsaari-Venemaa õukonnas ja valitustes) ja Euroopa on Liivimaale – „oma”. Eestimaalasele tuli kuulumine Euroopasse

Jaan Oad. Kihnu meremehed Riia kõrtsis tuult tegemas. 1966. Õli. Uue Kunsti Muuseum Pärnus.

ootamatu üllatusena, mis tekitas joobumuse: vajaduse aina korrata loosungeid oma eurooplusest (muide – kah sündinud Liivimaal), käituda ELi struktuurides ennastunustava alandlikkusega, püüda aimata Euroopa *establishment*'i soove nende pilkudest. Riigi tunnusmärk, mis samas ei ole osaks riiklikust sümboolikast – usbeki vaibamuustrile kirjutatud „*Welcome to Estonia*” – on võimalik ja mõistetav noorukese ja kultuuritee alguses seisva Eestimaa puhul, aga on absurdne Liivimaal, mida tuntakse tähtsa tegijana ligi tuhat aastat.⁷ Pole seegi juhus, et mõlemad siinsed kroonikad – nii Läti Henriku kui ka Russowi omad olid Liivimaa-kesksed, sest seal ja ka Tallinnas eraldi võetult oli ajalugu, kuid mitte põhjapoolses Eestis. Tallinn ajas juba siis oma asja, aga mitte ümbritseva maa oma, kusjuures oli Liivimaa suhtes alati – kaugel välismaa. Ruhnurootslaste keel ja Kihnu olid Liivimaal – „omad” (vt Oadi maali „Kihnu meremehed Riia kõrtsis tuult tegemas”), sest neid ümbritses suur kultuuriruum, aga Tallinna ümber see puudus, mistõttu ei sündinud ka kultuuri variatsioone. „Viimse reliikvia” ülesvõtnud operaator Jüri Garšnek on suurepäraselt edastanud Põhja-Eesti märgistiku domineeriva tunnuse – igavuse.

Seega: Liivimaal pole vaja ennast tõestada, ta lihtsalt on olemas ja tal puudub vajadus pärssida neid poliitika ja kultuuri osiseid, mis on tema osad. Setu kultuuri institutsionaliseerumine nagu ka ruhnu ja kihnu keel on võimalikud kultuurilist identiteeti tunnetaval Liivimaal, aga mitte ülemuste hellitusi ootaval Eestimaal.

Teisalt, Liivimaa geograafiline positsioon – eemaldatus üle-euroopastu- vast Skandinaaviast (mõelgem sealsele põgenikepoliitikale, rahvusliku koosseisu ja kultuurilise kontendi muutumisele) –

⁷ Näiteks Vatikani tunnuslause *à la*: „Teie värav Paradiisi!” oleks mitte sedavõrd jumalat teotav, kuivõrd idiootlik. Nagu pr Evelin Ilvese „*Welcome to Estonia!*” ongi.

kaitseb teda loomuldasu ülemäärastest üleilmastuvatest tendentsidest. Liivimaa on maastikuliselt ja elulaadiliselt optimistlik, ilus ja helge areaal vastandina Põhja-Eesti lapiklusele, hallusele ja kaheldamatule kuuluvusele eeskätt Põhjalasse. Eestimaa kubermang võib oma Põhjala saada, aga mitte Liivimaad endaga kaasa tirides.

Liivimaa eluvõime on oluline panus Eesti kultuuriruumi ja rahvusidentiteedi pikemasse kestmisesse. Vastandina globaliseeruvatele tendentsidele tänase Eesti põhjapoolses osas.

Lõpetuseks pealkirjas asetatud küsimusest. Kas kaome ajavoolus? Jah, loomulikult. Aga mõnevõrra hiljem, juhul kui me oma destruktiivsusest loobume.